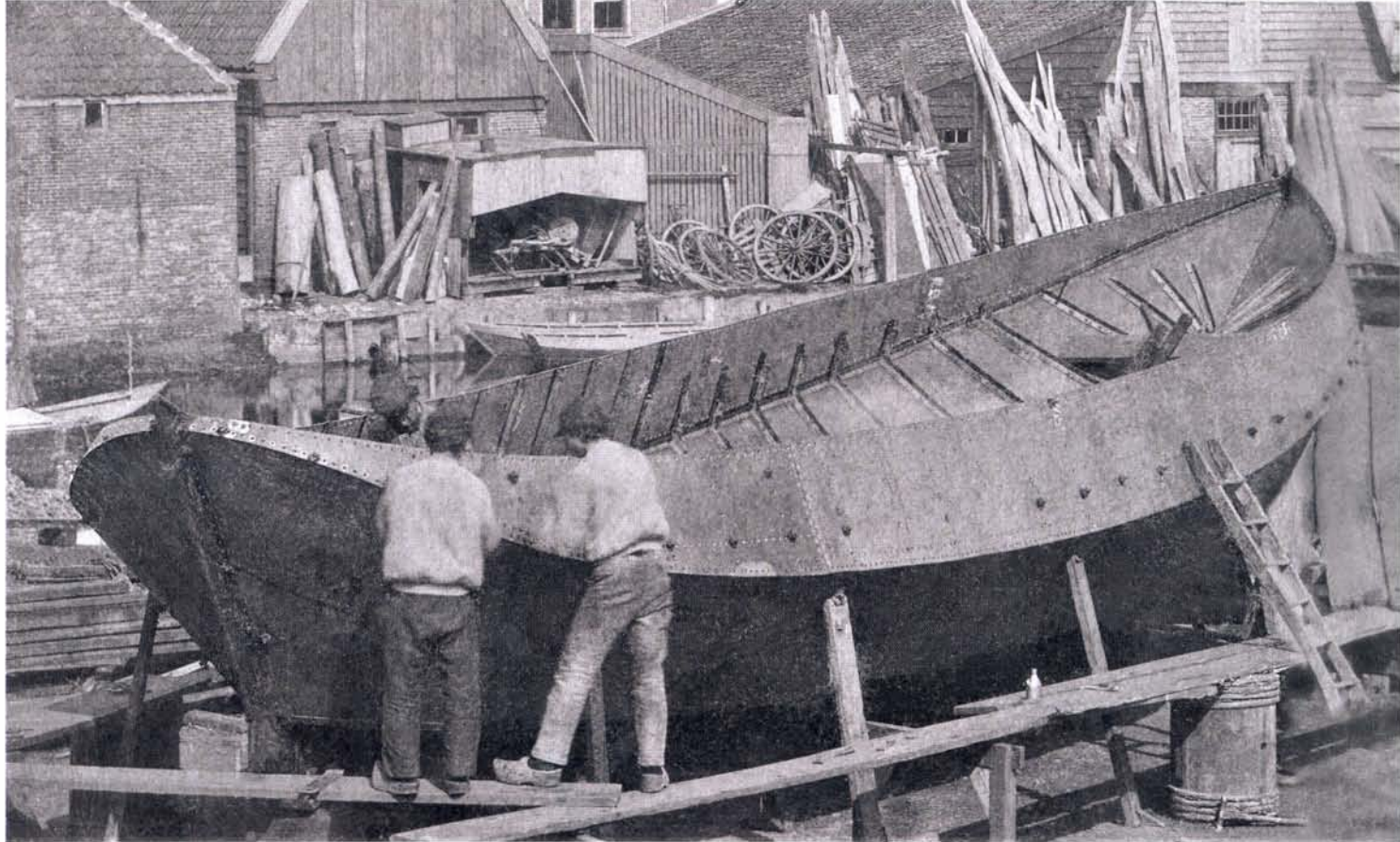

Twistappel en de zeven replica's

In Port Salut 112 (SdZ 2024.2) schreef Frits Looimeijer over de eerste in ijzer gebouwde hoogaars, de YE 46 met de naam Twistappel. Dat experiment leidde niet tot een grootschalig vervolg. Maar bijna tachtig jaar later werd er toch een kleine vloot replica's gebouwd naar de lijnen van de YE46. Hoe kwam dat zo? Door: Wim de Bruijn

Als eerste belde de bekende voormalige "botterkoning" Harry Smit (79) met een reactie op Port Salut 112. Hij had de *Twistappel* drie jaar in zijn bezit gehad. Om zijn uitgebreide verhaal te horen reed ik naar Winkel waar Smit tegenwoordig woont. In de jaren zestig had Harry zijn bijnaam gekregen omdat hij vanuit Muiden veel oude visbotters verhuurde. In diezelfde tijd zeilde ik met betalende gasten met het botterjacht *Pieterella* (nu de EB29) vanuit Durgerdam. In feite waren we toen collega's. Later werd Harry vooral bekend van de *Elisabeth Smit* en de bark *Europa* die hij restaureerde en onder zeil bracht. Al pratende kwam ik erachter dat Harry talloze schepen, soms maar heel kort, in zijn bezit had gehad. Op de vraag waarom hij een bepaald schip kocht, was het simpele antwoord, 'Ach, ik vond de lijnen zo mooi!'

La Gaffe opgemeten

In SdZ 1986.5 schreef Jules van Beylen (conservator van het Scheepvaartmuseum in Ant-

werpen) een lange ingezonden brief naar de Spiegel. Het was een aanvulling op een artikel van tien pagina's door Bernard van Gils over hoogaarsen (SdZ 1986.3). Van Beylen deed uit de doeken hoe de YE 46, die toen de naam *La Gaffe* droeg, toen al een aantal jaren in Almere bij Scheepswerf Sondij lag. Deze werf lag aan de Hoge Vaart, achter de sluis bij het gemaal De Blocq van Kuffeler.

Het opmerkelijke is dat Harry Smit inder tijd contact had met de heer Sondij die eerst in Muiden had gewerkt op de werf van de Gebroeders Kok en later in Almere voor zichzelf was begonnen. Sondij laste vooral stalen casco's en repareerde schepen. Later zette zijn zoon het bedrijf voort. Harry kocht *La Gaffe* en het schip bleef bij Sondij liggen.

Nieuwe schepen

Er kwamen vragen van leden van de Koninklijke in Muiden die ook wel zo'n schip wilden hebben. Harry kwam met Sondij overeen dat die de hoogaars van 13,61 m – die in 1892

boven: De YE 46 *Twistappel* op de werf in Alkmaar

gebouwd was bij scheepswerf W.F. Stoel & zn, beter bekend als Nicolaas Witsen in Alkmaar – mocht opmeten. Harry bestelde meteen twee casco's van deze herbouw, maar heeft ze zelf nooit afgebouwd gezien, omdat hij de casco's alweer had doorverkocht.

Er kwam meer vraag naar deze hoogaars en Sondij bouwde in totaal maar liefst zeven casco's die elders werden afgetimmerd en getuigd. Dankzij het Stamboek zijn al deze schepen terug te vinden. Het zijn de *Vuyrenblaas* uit 1976 en de *Ilias*, de *Anna Patricia* en de *Kaat Mossel* uit 1978. Een jaar later werden er weer drie casco's gebouwd, de *Waterjoffer*, het *Zeeliefje* en de *Hooger*. Opvallend is dat volgens de opgegeven afmetingen bijna elke hoogaars iets afwijkt. De lengtes variëren van 13,50 tot 13,82 m en de breedtes van 3,90 tot 4,25 m. Terwijl de oorspronkelijke Ye 46, ofwel *La Gaffe*, 13,61 x 3,97 x 0,70 m zou meten.

Harry Smit vertelde ook nog dat hij een aan-

- 1 Ye 46 onder zeil, Jürgen Prasse heeft de Duitse vlag op het achterschip gezet
- 2 1986: Ye 46 tijdens de tocht over de kanalen in Duitsland
- 3 De Ye 46 met sterk verwaarloosd houtwerk en de houten kajuit die er op is gebouwd ca. 2014
- 4 De Luctor, de oorspronkelijke Vuyrenblaas
- 5 De huidige Ran, oorspronkelijk de Ilias
- 6 De Kaat Mossel, heeft altijd haar naam behouden

tal jaren eigenaar was geweest van de grootste (houten) hoogaars ooit gebouwd. Het was de 18.30 m lange *Thistle*, in 1897 gebouwd bij de Gebr. Meerman in Arnhem. Harry kocht het jacht mede vanwege de mooie lijnen en de prachtige betimmering. Samen met een groep enthousiastelingen knapte hij het jacht op. Helaas zonk het schip voor de werf "Het Kromhout", voordat er met de restauratie van het boeisel en een aantal spanten kon worden begonnen. Hij zou het jacht in 1979 uit België hebben opgehaald en naar Spakenburg hebben gebracht.

Harry vertelde dat de *Thistle* van 1930 tot voor de oorlog in Ierland had gelegen en van daar naar België was gevaren. In 1987 werd het aangeboden aan Het Scheepvaartmuseum in Amsterdam, de staat was toen al bouwvallig. Het museum bedankte voor de eer en vervolgens is het jacht in de Houthaven in Amsterdam afgezonken naast de uitgebrande *Charlotte Rhodes*.

Ilias en Waterjoffer

Ook Spiegellezer Fred van Lingen reageerde per mail. Fred woont nu in Spanje maar

importeerde in de jaren zeventig de Cornish Crabber. Hij was toen ook eigenaar van de twee hoogaarzen *Ilias* en *Waterjoffer*. Jan Cees Kossen van Krekt Oer 't Wetter verzorgde in die tijd lessen en opleidingen voor particulieren in het platbodemeilen op zijn zeilschool in Uitwellingerga en huurde de twee hoogaarzen van Fred. Jan Cees zagen we in SdZ 2024.2 terug als cursusleider voor Heech by de Mar, hij heeft al heel wat beginnende watersporters veilig leren omgaan met hun schip. Alle hoogaarzen die Sondij bouwde zijn in het Stamboek opgenomen. Bij het raadplegen

De Waterjoffer op de wal in 2018

van de onvolprezen Index van alle artikelen die in de Spiegel zijn verschenen en die Jan Eissens van de SSRP na elk nummer aanvult, kwam ik, na enig zoeken nog meer interessante stukken over de YE 46 tegen.

De YE46 in museumhaven

In SdZ 1986.8 schreef Jürgen Prasse (toen woonachtig in Garbsen, Duitsland) in een ingezonden brief dat hij de YE 46 had gekocht en er 500 kilometer mee over verschillende kanalen naar Lohnde in de omgeving van Hannover voer. Het was toen zijn bedoeling om het schip in twee jaar tijd volledig te restaureren. Hij verving grote delen van de romp, het vlak met platen van 8-9 mm staalplaat en de huid met platen van 4-6 mm.

Op 1 juli 1988 komt de YE 46 in de historische (gilde)scheepshaven van Bremerhaven te liggen en het schip wordt als (dag)verhuurschip aangeboden, voornamelijk voor tochten op de Noordzee en in de monding van de Weser. Na een ongeval aan boord met een passagier die een vingerkoot kwijtraakte in een blok en de daaropvolgende nieuwe veiligheidseisen komt de klad in de verhuur. Inmiddels had Prasse het jacht omgedoopt in *De Iseren van Jan de Rooy* als eerbetoon aan de eigenaar die er in de beginjaren het langst mee had gevist.

Verkoop in Duitsland

Begin 2000 neemt het schip deel aan een vlootshow bij Museumhaven Carolinensiel tegenover het Waddeneiland Wangeroog. Rond 2005 wordt vanuit Hannover, via de Elbe in 14 dagen tijd naar de Müritzer See gevaren en de Röblinsee. De heer Prasse wordt hierin bijgestaan door Ulrich Kietzmann. Ze komen er echter achter dat tegenover een uur zeilen, tien uur werk aan de boot moet worden verricht. Prasse wordt ouder en verkoopt het schip uiteindelijk aan Kietzmann in 2006. Bovenstaande informatie over de periode tot 2014 komt van Hannie en Peter Stok. Zij reden naar de camping van Kietzmann aan de Röblinsee om het schip te bekijken en de verhalen op te tekenen.

Kietzmann en zijn zoon vertelden de hen bekende geschiedenis van het schip: dat het het eerste ijzeren schip was dat mosselen vervoerde. Door smokkel met *schnapps* werd het schip geconfisqueerd in België en later doorverkocht om als mosselvanger op de Noordzee te gaan varen. Op 15 november 1921 was het schip naar België verkocht. Hannie en Peter maakten foto's en daarop is te zien dat vooral het houtwerk, toen al, dringend aandacht nodig had.

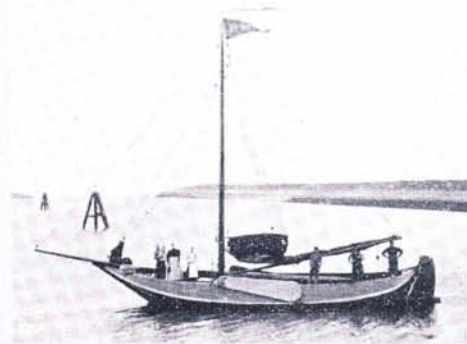
Bernard van Gils reageerde in SdZ 1986.8 nog met een aanvulling. 'Rond 1960 zeilden wij met onze hoogaars *Turc* meerdere malen op met *La Gaffe*. Nadat het schip in het Thoolse Gat bij een zware storm op een zaterdagavond is omgeslagen, heb ik haar nog jaren op de helling van de werf in Veere zien liggen. Daarna was het schip nergens meer te vinden, totdat wij haar in Almere op de werf van Sondij hebben teruggevonden. Achterop het boeisel stond nog, weliswaar overgeschilderd, maar goed leesbaar: 'Uitwellingergera'. Wellicht vergiste Van Gils zich en ging het al om een van de hoogaarsen van Fred van Lingen uit Uitwellingergera.

Als er lezers zijn die ons meer kunnen vertellen over de bijzondere geschiedenis van de YE46 en de replica's, schrijf een mailtje naar de redactie. ✉

HISTORIE VOLGENS DE KRANTEN

Gebouwd 1892, te water 4 juni. W.F. Stoel Alkmaar, bouwnummer 96. Opdrachtgever J. Schipper Gzn te Yerseke. Naam: Twistappel. Lengte x breedte x holte: 48 x 13'7" x 4'4". (Yerseke en Thoolse Courant 11-06-1892 Foto rechts: Catalogus van werf W.F. Stoel & zn., 1905)

- **1892-06-8** Aankondiging van de aankomst van de ijzeren hoogaars *Twistappel*, eerste hoogaars in ijzer. (Middelburgse Courant)
- **1892-06-25** Hoogaars van J. Schipper Gzn aangekomen in Yerseke en in bedrijf genomen. (Yerseke en Thoolse Courant)
- **1894-09-06** IJzeren hoogaars te koop aangeboden door J. Schipper Gzn. (Goese Courant)
- **1895-05-01** Openbaar verkoping ijzeren hoogaars 2 nov. 1895 te Terneuzen. (Terneuzense Courant) (YE 91 ??)
- **1900-09-27** Eerste meting Sas van Gent. Eigenaar P. D'Hont Boschkapelle, naam schip *Christina*
- **1900-09-29** Nieuwe eigenaar J. de Rooij, Yerseke. (Geen visserijnummer bekend)
- **1909-02-06** Hermeting 1909, Brussel. Nummer BR 1219 B. Eigenaar Jan de Rooij.
- **1912-03-09** Ingeschreven in het Centraal visserijregister, YE 46.
- **1915-02-20** Schipper de Rooij gevangengenomen in Brussel en naar Duitsland overgebracht vanwege illegaal vervoer van post. (Yerseke en Thoolse Courant)
- **1919-05-06** Aangehouden wegens smokkel van 350 kruiken oude klare naar België. (De Telegraaf 19-05-08)
- **1921-11-15** Volgens het centraal visserijregister verkocht naar België
- **1922-05-09** Publieke verkoop van de hoogaars YE 46. (Zeeuws Nieuwsblad 22-04-28)
- **1935-02** IJzeren hoogaarsjacht geadverteerd in *Wandelaer et Sur l'eau*. (vermoedelijk YE 46)

Luchtfoto van camping waar de hoogaars nu ligt

Eigenaars voor zover verder bekend

Belgische eigenaar Roland D'Ieteren. Naam: *La Gaffe*. Eind jaren zestig gekocht door de familie Van der Ree, Vlissingen. Jaren zeventig bij de werf Sondij in Muiden (later gekocht door Harry Smit). Jaren tachtig (1988) eigenaar Jürgen Prasse, Garbsen. 1993-1996 eigenaar Lars Michael, Hannover. In 1988- ca. 2000: ligplaats in Bremerhaven. Huidige ligplaats: Mecklenburg Campingplatz 'Am Röblinsee', Fürstenberg, Havel